

**MINISTERSTVO VNÚTRA SR
ŠTÁTNY ARCHÍV V PREŠOVE
POBOČKA PREŠOV**

Kolkársky spolok v Prešove

1922 – 1941

Inventár

**Mgr. Anton Dopirák
Prešov 2009**

© MV SR, Štátny archív v Prešove

Ú V O D

Bližšie okolnosti vzniku Kolkárskeho spolku v Prešove nie sú známe, napriek tomu možno konštatovať, že jeho pôsobenie na území mesta trvalo, s malou prestávkou počas druhej svetovej vojny, viac ako päťdesiat rokov. Za toto obdobie sa v dostupných prameňoch uvádza jeho názov v rôznych obmenách. Maďarský názov spolku *Kuglizó Társas Kőr Eperjes* nahrádzali slovenské podoby *Prešovský kolkársky krúžok* resp. *Prešovský kolkovný spoločenský kruh*. V roku 1946 spolok po krátkej odmlke opätovne požiadal o schválenie stanov pod názvom *Občiansky kolkársky a spoločenský klub v Prešove*. Rozpustenie ho zastihlo pod hlavičkou *Prešovský kolkárenský spoločenský kruh v Prešove*, z nám neznámych dôvodov bol však fond do archívu prevzatý s označením *Kolkársky spolok v Prešove*, tak ako ho uvádza tento inventár.

Rokom založenia spolku bol rok 1885. Zakladateľom a prvým predsedom kruhu bol Štefan Lévy, ktorý vykonával funkciu predsedu do roku 1894. Meno jeho nástupcu nie je známe, isté je, že v roku 1922 bol predsedom Vojtech Krausz, ktorého vo funkcii vystriedal v roku 1932 Dr. Karol Florián. Za jeho pôsobenia fungoval spolkový život minimálne ešte v roku 1941, neskoršie pôsobenie kruhu je písomne doložené až v roku 1946, kedy obnovil svoju činnosť ako *Občiansky kolkársky a spoločenský klub* dňa 21. júla 1946 so súhlasom Povereníctva vnútra v Bratislave (*výmer č. 19585/2-1946-III/3 zo dňa 2. 8. 1946*). Za predsedu bol zvolený Anton Hreblay, jednatelom klubu sa stal Štefan Kovalčík. Obaja v mene klubu požiadali Povereníctvo vnútra v Bratislave o schválenie stanov klubu, ktoré boli schválené výmerom č. *13752/2-V/3-1947 dňa 8. 12. 1948*. Zachovaný materiál nám však nedovoľuje zistiť do akej miery spolok vyvíjal svoju činnosť, aj s ohľadom na tú skutočnosť, že už v roku 1949 Povereníctvo vnútra, v zmysle nariadenia SNR zo dňa 25. mája 1945 č. 51 o rozpustení a zakladaní spolkov, výmerom č. *260/02-1-1949BC* Prešovský kolkárenský spoločenský kruh rozpustilo. Rovnako otvorenou zostáva otázka, kde obnovený spolok pôsobil, nakoľko pôvodné sídlo spolku v Prešove na Záhradnej ulici č. 6 bolo ešte v roku 1945 prenajaté na obdobie piatich rokov 6. rajónu Komunistickej strany Slovenska bývalým Mestským národným výborom v Prešove. Každopádne možno konštatovať, že spolok pôsobil v meste takmer nepretržite v období rokov 1885 až 1949.

Orgánmi spolku bolo valné zhromaždenie, výbor a funkcionári spolku. Riadne valné zhromaždenie sa konalo raz do roka, v mimoriadnych prípadoch mohlo byť zvolané mimoriadne valné zhromaždenie. Valné zhromaždenie v mene spolku schvaľovalo ročné

hospodárenie, volilo výbor a funkcionárov spolku, schvaľovalo kúpu a predaj nehnuteľností, pôžičky, výšku zápisného a členského, zmenu stanov či rozpustenie spolku. K právoplatnému rozhodnutiu a schváleniu bola potrebná prítomnosť dvoch tretín všetkých členov spolku.

Výbor spolku pozostával z 15, v neskoršom období z 20 členov, zvolených valným zhromaždením na tri roky. Do pôsobnosti výboru patrilo rozhodovanie o všetkých záležitostiach vnútorného vedenia a hospodárenia. Výbor rozhodoval o prijatí či vylúčení členov, určoval domový a hrací poriadok, realizoval zmluvy o nájme či prenájme priestorov klubu, riešil sťažnosti, pripravoval podklady k rokovaniu valného zhromaždenia, organizoval zábavy a pod. Výborové schôdze sa konali zvyčajne raz mesačne príp. podľa potreby, uznesenie bolo možné vyniesť len v prípade prítomnosti predsedu, všetkých funkcionárov a aspoň 8 členov výboru.

Funkcionársku obec spolku tvorili predseda, podpredseda, pokladník, zapisovateľ, správca budov a záhrady, právny zástupca. Navonok spolok zastupoval predseda, ktorého v prípade jeho neprítomnosti zastupoval podpredseda. Bez ich vidimácie nemohol kruh previesť žiadne platby, predseda dozeral na majetok spolku, ako aj na jeho spoločenský kredit a poriadok v ňom.

Evidenciu príjmov a výdavkov, vedenie účtovných záznamov, účtovnú kontrolu nad spolkovým inventárom, vedenie pokladne a predkladanie ročnej finančnej správy mal na starosti pokladník. Jeho činnosť bola mimoriadne sledovaná, každoročne predkladal o svojej činnosti správu, v ktorej vyhodnocoval finančný rok z pohľadu spolku.

Zápisnice valných zhromaždení a výborových schôdzí viedol zapisovateľ spolku, do náplne ktorého patrila aj správa archívu spolkových písomností.

Spolok platil zo svojich príjmov aj svojho právneho zástupcu resp. fiškála, ktorý ho zastupoval v právnych sporoch a poskytoval konzultácie v sporových a nesporných záležitostiach kruhu.

Osobitnú pozíciu v hierarchii funkcionárskej obce spolku zastával správca budov a záhrad v dokumentoch označovaný ako gazda. Hlavnou úlohou spolkového gazdu bola starostlivosť o majetok spolku, vonkajší i vnútorný. Staral sa o údržbu budovy, stromov, krov, trávnik a oplotenia. Odstraňoval všetky nedostatky tak, aby bola zabezpečená prevádzka spolkových miestností a exteriéru. V tomto zmysle predkladal výboru správy o stave inventárneho zariadenia, jeho opravy a doplnenie konzultoval s výborom. Medzi bežné prevádzkové problémy patrila oprava stolov a stoličiek, príprava vrhovej budovy, pavilónu a záhradnej miestnosti k organizovaniu podujatí či starostlivosť o tzv. zimušnú miestnosť v mimosezónnej prevádzke.

Mimo funkcionárskej obce stojí osoba výčapníka. Zo zachovaných zápisníc je zrejmé, že táto pozícia bola pre miestnych hostinských zaujímavá, ale zároveň i nevďačná. Široká spolková základňa v sebe ukrývala množstvo rôznorodých pováh, preto nebolo zriedkavosťou riešenie sťažností ku konaniu výčapníka od členov i nečlenov kruhu. Stanovenie cien jedál a nápojov dohadoval s výborom, ktorý dbal na stanovenie takých cien, ktoré by nespôsobovali odliv členov. Rovnako dôležitou bola otázka kvality vína. Mimo svojho zisku bol výčapník odmeňovaný 10% podielom na dávke za hry.

Členská základňa spolku bola pravdepodobne široká. V zachovaných archívnych materiáloch sa nenachádza evidencia členov ani iný doklad, z ktorého by bol možné zistiť počet členov. Prijatie, ako aj vystúpenie zo spolku bolo prejednávané resp. oznámené výboru, každé vystúpenie bolo konfrontované s pokladňou spolku, prípadné nedoplatky členského a pod. boli od vystupujúceho vymáhané. Množstvo prijatých a vystúpených sa mohlo pohybovať na približne rovnakej úrovni, napr. v roku 1933 vystúpilo sedem členov, v roku 1934 vstúpilo do spolku osem nových členov. Výšku členského príspevku určovalo valné zhromaždenie. Pre rok 1923 bol určený členský príspevok vo výške 50 Kč, jeho výška bola v roku 1926 zmenená na 72 Kč a v tejto hodnote zostala dlhší čas. Mimo riadnych členských príspevkov tvorili prostriedky spolku aj mimoriadne členské príspevky, dary, subvencie a porúčenia, výnosy spolkových akcií. Výdavky súviseli predovšetkým s prevádzkou klubových priestorov i s platením miestnych daní a poplatkov. Spolok platil zárobokovú daň a daň z obratu i za niektorých svojich zamestnancov (*vid' inv. č. 9 – 14*). Časť príjmov odčerpávalo aj splácanie pôžičiek na rekonštrukciu či zakúpenie vybavenia. Spolok vykonával opatrnú rozpočtovú politiku, v prípade, že bola potrebná pre chod kruhu väčšia čiastka peňazí vydával spolok dlžobné listiny vlastným členom, od ktorých si za vopred dohodnutých a odhlasovaných podmienok požičal finančné prostriedky. Predpokladáme, že aj napriek možným ťažkostiam spolok nemal výraznejšie existenčné problémy, veď napríklad v roku 1946 národný správca, okrem hnutel'ného a nehnuteľného majetku spolku, spravoval aj tri vkladné knižky: Ľudovej banky v Prešove, Prešovskej úvernej pokladnice a Unionbanky v Prešove v úhrnnej hodnote Kčs 21 907,-. Kolkársky a spoločenský kruh dokonca v zmysle svojich stanov prispieval na rôzne sociálne účely, podporoval mimo iných skautov, sirotince, ročnou čiastkou 12 Kč prispieval do spolku „Pečlivosť o mládež pre okolie Prešova“, v ktorého finančnej komisii sedel aj jeden z členov kolkárskeho spolku. V prípade zániku spolku mal byť všetok čistý majetok, po splatení prípadných dlžôb, venovaný na dobročinný sociálny účet mesta Prešova.

Podľa stanov bolo hlavným účelom spolku združiť priaznivcov kolkárskeho športu, pestovať telovýchovu a družnosť medzi členstvom, zároveň prehlbovať vzdelanie svojich členov a udržiavať medzi občanmi spoločenské styky. Za týmto účelom prepožičiaval svoje priestory aj nečlenom, pričom ale dôrazne dbal o zachovanie spoločenskej úrovne realizovaných stretnutí na jeho pôde. Sezóna kolkárskeho športu sa začínala v apríli a končila na jeseň, spoločenská miestnosť sa však v prípade záujmu o spoločenské stretnutie prenajíkala aj v zimnom období. Celý náklad na využitie takejto „zimušnej“ miestnosti však znášali len tí členovia, ktorí využívali priestory kruhu aj v zime. Kruh v sezóne organizoval celý rad súťaží v kolkárskom športe, výnimočné miesto zastávalo i organizovanie tzv. dámskych závodov, ktoré sa tešili veľkej obľube.

Sídlom kolkárskeho kruhu bola budova v Prešove na Záhradnej ulici. Pôvodná drevená (hradená) budova bola vystavaná okolo roku 1880, v tridsiatych rokoch bola k budove pristavaná nová murovaná časť. Pri bombardovaní Prešova 20. decembra 1944 bola poškodená aj budova kolkárskeho spolku. Jej zariadenie bolo buď zničené alebo odcudzené. Pri pokuse o znovuzapočatie činnosti novým výborom v roku 1946 však nedošlo k obnove priestorov, nakoľko došlo k rozpusteniu spolku a Metský národný výbor v Prešove venoval pozemky štátu (*Poverenictvu sociálnej starostlivosti*) na vybudovanie Ústavu kojeneckého Oblastného sociálneho domu v Prešove (*Krajský detský domov matiek a detí*). Dnes v týchto miestach sídli Detský domov na Požiarnickej ulici.

Materiál spolku bol do archívu prevzatý 19. 7. 1966 pod poradovým číslom 363. Celkový rozsah inventarizovaného materiálu je 0,12 bm, čo predstavuje jednu archívnu škatuľu. Nakoľko sa fondu pri usporadúvaní a inventarizácii nedotklo vnútorné vyradenie, tento rozsah je fakticky pôvodným rozsahom fondu.

Časové rozpätie fondu je ohraničené rokmi 1922 – 1941, takéto vymedzenie však nie je vymedzením aj doby existencie spolku samotného.

Fond je usporiadaný podľa diplomatických kategórií: *úradné knihy, spisový materiál*. Týmto spôsobom bol materiál usporiadaný už pred vykonaním inventarizácie. Úradné knihy tvoria zápisnice zo schôdzí valného zhromaždenia a výboru vedené v slovenskom aj maďarskom jazyku. Spisový materiál je usporiadaný chronologicky podľa ročníka vzniku, jeho skladba je rôznorodá, charakter písomností sa zväčša opakuje.

Inventárny záznam obsahuje inventárne číslo, časový rozsah resp. ročník, číslo škatule a stručný záznam obsahu spisu. Inventárna jednotka je označená arabskou číslicou, fond obsahuje štrnásť inventárnych jednotiek.

K inventáru je vyhotovený menný, miestny, vecný register a register korporácií, v ktorých sa heslá odvolávajú na inventárne čísla. Pre vyhľadanie spisu je potrebné uviesť inventárne číslo a obsah spisu.

Malé množstvo zachovaného archívneho materiálu fondu nedovoľuje významnejším spôsobom sledovať činnosť a fungovanie spolkového života, napriek tomu je z bádateľského hľadiska fond cenný a zaujímavý. Zvlášť významným prameňom sú zachované zápisnice výborových schôdzí, ktoré boli vedené pomerne precízne a preto prípadným bádateľom ponúkajú cenné informácie.

Inventár fondu Kolkársky spolok v Prešove vyhotovil, fond spracoval a usporiadal Anton Dopirák v mesiaci marec 2009 v sídle MV SR, Štátny archív v Prešove, pobočka Prešov, Slovenská ul. č. 40. Inventár bol vyhotovený v programe Bachsystem-Inventáre s celkovým počtom záznamov: 14. Knižná forma inventára bola vyhotovená v textovom editore Word a stala sa súčasťou skupinového inventára s názvom Spolky.

Kolkársky spolok v Prešove 1922 – 1941

I. Úradné knihy

A/ Valné zhromaždenie

<i>Inv.</i>	<i>Časový rozsah</i>	<i>Č.škatule</i>
1.	1929 Zápisnica valného zhromaždenia 28. 6. 1929	1
2.	1933 Zápisnica valného zhromaždenia 29. 12. 1933 maďarsky	1

B/ Výbor spolku

<i>Inv.</i>	<i>Časový rozsah</i>	<i>Č.škatule</i>
3.	1922–1932 Zápisnice výboru a valného zhromaždenia maďarsky, viazané obsahuje aj zápisnice valného zhromaždenia spolku zo 16.6.1923, 14.6.1924, 27.6.1925, 27.3.1926, 11.6.1927, 16.6.1928, 28.6.1929, 25.10.1930, 28.12.1932	1

II. Spisový materiál

<i>Inv.</i>	<i>Časový rozsah</i>	<i>Č.škatule</i>
4.	1929 Návrh na exekučné konanie voči Balamérovi Dessewffymu z Raslavíc.	1

5. 1932 1
Vystúpenie Gábora Szelessa zo spolku.
maďarsky
6. 1933 1
Béla Gyagyovszký - výzva spolku na vrátenie gramofónu, oznámenie o vystúpení
zo spolku.
maďarsky
7. 1934 1
Zoznam vystúpených zo spolku v roku 1933. Poplatky - zaplavenie mestu Prešov.
Prihlášky za členov spolku.
maďarsky
8. 1935 1
Zoznam prijatých do spolku v roku 1934. Oznámenia o vystúpení zo spolku.
Poplatky - zaplavenie mestu Prešov a Bernému úradu v Prešove. Hlásenie
Poštovému úradu v Prešove o zmenách vo vedení spolku.
maďarsky
obsahuje kruhovú spolkovú pečiatku
9. 1936 1
Poplatky - zaplavenie mestu Prešov, Bernému úradu v Prešove, Maximiliánovi
Horovitzovi a Alžbete Kresťankovej.
maďarsky
10. 1937 1
Poplatky - zaplavenie mestu Prešov, Bernému úradu v Prešove, Alžbete
Kresťankovej a Slovenskej všeobecnej banke v Prešove. Výmer Okresného úradu
v Prešove o zamietnutí odvolania spolku voči výrubu hasičskej dávky a poplatku
za odvoz popola a smetia.
maďarsky

11.	1938	1
	Poplatky - zaplataenie Bernému úradu v Prešove, mestu Prešov, Úvernému a podpornému družstvu v Prešove a Alžbete Kresťankovej.
maďarsky	
12.	1939	1
	Poplatky - zaplataenie mestu Prešov, Bernému úradu v Prešove a Alžbete Kresťankovej.	
13.	1940	1
	Poplatky - zaplataenie Bernému úradu v Prešove, mestu Prešov a Alžbete Kresťankovej.	
14.	1941	1
	Poplatky - zaplataenie Bernému úradu v Prešove, mestu Prešov a Alžbete Kresťankovej.	

MENNÝ REGISTER

D

Dessewffy, Balamér - 4

G

Gyagyovszký, Béla - 6

H

Horovitz, Maximilián - 9

K

Krest'anková, Alžbeta - 9 - 14

S

Szeless, Gábor - 5

MIESTNY REGISTER

P

Prešov - 7 - 14

R

Raslavice - 4

VECNÝ REGISTER

D

dávka, hasičská - 10

E

exekučné konanie - 4

G

gramofón, vrátenie - 6

H

hasičská dávka - 10

P

poplatky -

- odvoz popola a smetia - 10

- zaplataenie - 7-14

S

spolok -

- členské prihlášky - 7

- odvolanie - 10

- vystúpenie členov - 5-8

- výzva - 6

- zmeny vo vedení - 8

- zoznam prijatých - 8

V

valné zhromaždenie, zápisnica - 1, 2, 3

výbor, zápisnica - 3

Z

zápisnica -

- valného zhromaždenia - 1, 2, 3

- výboru - 3

zoznam, prijatých do spolku - 8

REGISTER KORPORÁCIÍ

B

Berný úrad v Prešove - 8 - 14

O

Okresný úrad v Prešove - 10

P

Poštový úrad v Prešove - 8

S

Slovenská všeobecná banka v Prešove - 10

U

Úverné a podporné družstvo v Prešove - 11